Biuletyn Informacyjny Polskiego Stowarzyszenia Przyjaciół Indian

Nr (XLII)
4/2023 Zima

Motto:
Zostaje po nas to, co robimy dla innych

E-mail:
kontakt@pspi.pl

Spis treści:

Aktualności…2
Adam Piekarski, Jolanta Pawlak
George Catlin…5
Mirosław Sprenger
Nowości (i odkrycia) wydawnicze…11
Cezary Cieślak

Spokojnych świąt i szczęśliwego nowego 2024 roku życzy

Fot. Adam Piekarski

REDAKCJA

Redakcja: Dr Adam Piekarski, Jolanta Pawlak
Współpraca: Cezary Cieślak
E-mail: kontakt@pspi.pl

BI PSPI wydawany jest w formie elektronicznej i ukazuje się na przełomie kolejnych pór roku. Przedruk z BI jest możliwy po podaniu źródła. Autorzy nadesłanych do BI materiałów wyrażają zgodę na publiczne, bezterminowe i nieodpłatne rozporządzanie nimi przez Redakcję. Szanując prawo do autorskiej opinii Redakcja zastrzega sobie możliwość dokonywanie zmian w tekstach zmian wynikających z korekty, zasad edytorskich i kultury języka.

Nowości wydawnicze:
Księgarnia w TIPI
http://tipibooks.pl

Aktualności

Adam Piekarski, Jolanta Pawlak

1/ 20 października 2023 roku na ekrany polskich kin wszedł długo oczekiwany film Martina Scorsese *Czas krwawego księżyca*. Oryginalny tytuł filmu brzmi *Killers of the Flower Moon*. W obsadzie gwiazdy Hollywood Leonardo DiCaprio, Robert De Niro, Lily Gladstone, Jesse Plemons, Tantoo Cardinal, John Lithgow i Brendan Fraser. Premiera filmu odbyła się 20 maja 2023 roku na 76. Festiwalu Filmowym w Cannes. Był to ostatni wspólny film Scorsese i kompozytora Robbiego Robertsona, który zmarł dwa miesiące przed premierą filmu. Film Zdobył nagrodę dla najlepszego filmu w National Board of Review i został uznany przez Amerykański Instytut Filmowy za jeden z 10 najlepszych filmów 2023 roku. Był także nominowany do siedmiu Złotych Globów, w tym dla najlepszego filmu dramatycznego. Akcja filmu rozgrywa się w latach 20. XX wieku w Oklahomie i koncentruje się na serii morderstw Osedżów po odkryciu ropy naftowej na ziemiach plemiennych. Członkowie plemienia zachowali prawa do minerałów w swoim rezerwacie, więc stają się zamożni, prowokując zabójstwa wielu bogatych Osedżów.

Źródło:https://www.filmweb.pl/film/Czas+krwawego+ksi%C4%99%C5%BCyca-2023-805204

Buffy Sainte-Marie The Hollywood Reporter Jeremy Chan / Getty Images. Źródło: https://www.hollywoodreporter.com/tv/tv-news/buffy-sainte-marie-investigation-1235630691/

2/ Jesienią świat indiański obiegła informacja o tym, że zasłużona piosenkarka Buffy Sainte-Marie uważana za osobę z plemienia Kri, została jedynie przez nich adoptowana, gdy już była dorosła. Informację o tym nagłośnił Geoff Leo z CBC Saskatchewan, który, jak sam powiedział, przez ostatnie kilka lat badał tzw. udawaczy (*pretendian*), czyli ludzi, którzy fałszywie podają się za tubylców. Urodzona w Beverly Jean Santamaria, Sainte-Marie od 1963 roku twierdzi, że ma rdzenne kanadyjskie korzenie Kri (Cree). Dochodzenie przeprowadzone w 2023 roku przez CBC News przedstawiło jej akt urodzenia potwierdzający, że urodziła się w Stoneham w stanie Massachusetts w Stanach Zjednoczonych, ma europejskie (głównie włoskie i

angielskie) pochodzenie oraz że para, o której twierdziła, że jest jej rodzicami adopcyjnymi, w rzeczywistości była jej biologicznymi rodzicami. Buffy Sainte-Marie przez około 60 lat budowała swoją karierę, częściowo opierając się na swoim rzekomym kanadyjskim i rdzennym dziedzictwie. Dochodzenie CBC wykazało, że relacja piosenkarki na temat jej pochodzenia była „zmienną narracją, pełną niespójności i nieścisłości". Więcej można się dowiedzieć o całej sprawie https://www.youtube.com/watch?v=eMsqCWNCUc4

3/ 18 listopada w Chorzowie odbyło się 20. Jubileuszowe Jesienne Powwow. Organizatorami byli Bogdan Płonka i Marcin Król. Oprócz stoisk handlowych i przyjacielskich spotkań były tam między innymi pokazy taneczne, prezentacja wydawnictwa Foxes Books, prezentacja grupy rekonstrukcji historycznej „Monongahela 1755", czy konkurs rysunkowy dla dzieci. Zwycięzcami w konkursie tańców tradycyjnych zostali Tobias Felber z Niemiec (*Men's Northern Traditional Dance*) i Anna Wyczesany z Polski (*Women's Traditional Dance*). W kategorii dziecięcej wygrali Ksawery Remiszewski (*Junior Boy's Traditional Dance*) i Lena Bielak (*Junior Girls Traditional Dance*). Więcej informacji o wynikach rywalizacji https://wioska-indianska.pl/20-jesienne-powwow-2023.html

4/ W Brazylii, wraz z odejściem rok temu od władzy Jaira Bolsonaro, pojawiła się nadzieja na lepsze traktowanie rdzennej ludności. Okazuje się jednak, że nadal ogromne wpływy w brazylijskim Kongresie mają osoby reprezentujący wielkie firmy rolnicze i górnicze. Kongres Brazylii przeforsował nową ustawę zawierającą szereg skrajnych środków skierowanych przeciwko rdzennej ludności, unieważniając większość wcześniejszego weta prezydenta Luli wobec bardziej ekstremalnych elementów tej ustawy.

5/ Podczas trwającego od 30 listopada do 12 grudnia konferencji ONZ w sprawie zmiany klimatu COP 28 w Dubaju (*2023 United Nations Climate Change Conference*), swoje wystąpienia miało kilka organizacji zrzeszających rdzenną ludność, w tym amerykańską. Tegoroczne spotkania były krytykowane za ich lokalizację w miejscu, które szkodzi klimatowi Ziemi. Na konferencji podkreślono konieczność osiągnięcia do 2025 r. wartości szczytowych emisji gazów cieplarnianych na świecie oraz ich redukcji o 43% do 2030 r. i o 60% do 2035 r. w porównaniu z poziomami z 2019 r., aby ograniczyć globalne ocieplenie do 1,5 °C.

6/ W dniach 24 listopada-7 grudnia w Poznaniu i Chodzieży odbywał się 5. Festiwal *Made in Native America 2023*. Głównym organizatorem festiwalu był Krzysztof Mączkowski. W tym roku skupiono się na literaturze tubylczej tłumaczonej na język polski, zadając pytanie, na ile literatura określana niekiedy „literaturą indiańską" może inspirować Polaków do aktywności na naszym podwórku (ekologia i klimat, prawa człowieka, prawa socjalne, wolność religijna, prawa młodych, sprawy zdrowotne, kultura inne). Punktem centralnym festiwalu była hybrydowa debata z udziałem polskich tłumaczy: Ewy Dżurak (Nowy Jork), Bartosza Hlebowicza (Florencja), Marka Maciołka (Wielichowo), Marka Nowocienia (Poznań), Dariusza Pohla (Kórnik), Ewy Stańskiej (Poznań), Michała Żerkowskiego (Łódź).

7/ 12 grudnia w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bydgoszczy miało miejsce 13 spotkanie z indiańskimi kulturami zatytułowane *Wakan Tanka nici un (Niech Stwórca cię prowadzi). Zimowe kroniki Siuksów*. Spotkanie odbyło się w ramach programu America@YourLibrary oraz Seminarium Polsko-Amerykańskiego Towarzystwa Etnograficznego PAES/PATE. Spotkanie prowadził dr Adam Piekarski, a gościem specjalnym był wydawca i tłumacz literatury indiańskiej Marek Maciołek, który podzielił się swoimi refleksjami na temat wydanej ostatnio w jego tłumaczeniu przez wydawnictwo TIPI książki Davida Weidena *Zimowe kroniki Siuksów*.

Fot. Violetta Piekarska

George Catlin – podróżujący w stronę zachodzącego słońca

Mirosław Sprenger

„[…] Moje serce krwawi z powodu losu,
jaki czeka resztę ich nieszczęsnej rasy[...]”
(Catlin, Vol. 1. 1857: 31)

George Catlin był jedną z ciekawszych postaci w historii XIX wiecznych Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. W dziejach młodej republiki nie zasłynął ani jako polityk, ani znany dowódca, ale był jednym z pierwszych na tak szeroką skalę dokumentujących życie tubylców. To jego obrazy i teksty kreowały wizerunek pogranicza. Był przyjacielem Indian, pionierem malującym rzeczywiste sceny w ich naturalnym środowisku życia, w trakcie tańców, polowań i ceremonii. Przetarł szlak kolejnym artystom, m.in. Karlowi Bodmerowi, który wkrótce po nim pojawił się nad Górną Missouri, czy też Charlesowi Wimarowi i wielu innym. Ukazał ówczesnym mieszkańcom Ameryki i Europy egzotyczne krajobrazy i tubylczych mieszkańców i ich barwną kulturę. Prezentował swoje obrazy przed koronowanymi głowami Anglii, Francji i Belgii. Posiadał wiele zdolności, zasłynął najbardziej jako artysta, ale w trakcie swoich wypraw na Zachód odgrywał rolę geologa, oceanografa, a co jest w szczególności ważne dla badaczy kultur tubylczych z Ameryki Północnej, wniósł ogromy wkład w badania etnologiczne. Na podstawie jego rysunków, obrazów, zapisków można obecnie odtworzyć wiele szczegółów odnoszących się do poszczególnych grup indiańskich. W latach 30. XIX wieku podczas swoich podróży doskonale uchwycił i ukazał tubylców zamieszkujących wiele różnych obszarów kulturowych. Traktował ich cywilizację jako równą swojej, a wręcz nawet lepszą niż białych najeźdźców. Jak sam twierdził, z przerwami przez około osiem lat odwiedził około trzysta lub czterysta tysięcy Indian, spotykał ich w różnych okolicznościach. Pośród nich byli m.in. Kri (Cree), Siuksowie (Sioux), Szejenowie (Cheyenne), Mandanowie, Hidatsowie, Komancze (Comanche), Ponkowie, Saukowie, Lisy (Foxes), Osedżowie (Osage), Iowa i Assiniboini. Uważał ich za ludzi gościnnych i życzliwych.

George Catlin. Portret pędzla Williama Fiska, 1849. National Portrait Gallery, Waszyngton.
Źródło: pl.wikipedia.org/wiki/George_Catlin

Przyjmowany był gościnnie bez żadnych opłat za wyżywienie, mógł im ufać. Podczas podróży czuł się bezpiecznie będąc pod ich ochroną, gdy przeprowadzali go przez wrogie obszary.

Catlin twierdził, iż żaden Indianin nigdy go nie zdradził, ani nic mu nie ukradł. (Catlin 1857, 1: 30) Dostrzegał, iż plemionom indiańskim zamieszkującym bezkresne lasy i prerię zagrażała cywilizacja. Jej ekspansja naruszała prawa Indian. A przybycie białych ludzi naruszało moralność tubylców, prowadziło do grabieży ziemi, uderzało w zwyczaje, które uległy zmianie i zostały utracone dla świata. Uważał, iż są oni „skazani" i „muszą zginąć". A on jako artysta miał cel, wiedząc o nieuniknionej zagładzie kultur tubylczych, aby „jak Feniks", mogli w przyszłości powstać z „plamy na palecie malarza" i żyć ponownie na płótnie (Catlin 1857, 1: 36) Tak wizjonerskie podejście pozwala nam w dzisiejszych czasach dotknąć częściowego odbicia przeszłości w zwierciadle uchwyconym przez artystę. A jego relacje i obrazy powinny stanowić fundamentalne źródło poznawania tubylczych kultur.

Comanche Feats of Horsemanship, 1834-35. National Museum of American Art, Smithsonian Institute, USA / bridgemanimages.com.
Źródło:www.meisterdrucke.pl/wydruki-artystyczne/George-Catlin/206164/Wyczyny-konne-Komanczów%2C-1834-35.html

George Catlin urodził się na wschodnim wybrzeżu w Wilkes-Barre w Pensylwanii w 1796 roku. Naukę rozpoczął w pierwszej szkole prawa w kraju Tapping Reeve's w Litchfield. W 1818 roku został przyjęty do palestry, w tym okresie przez krótki czas współpracował ze swoim bratem. Pomimo rodzinnych tradycji prawniczych, zrezygnował z kariery, gdyż odkrył w sobie ogromną pasję. „Romantyczne życie stało się lepsze od praktycznego, porzucił prawo na korzyść malarstwa" (Goetzman 2000: 185). Około 1824 roku przeprowadził się do Filadelfii i poświęcił sztuce. Pierwsze prace prezentował w Pennsylvania Academy of Fine Arts, tworząc je otrzymywał wskazówki od znanych ówczesnych portrecistów Thomasa Sullego i Rembrandta Peale'a, którzy zasłynęli w uwiecznieniu m.in. Jerzego Waszyngtona, czy też królowej Wiktorii. Przewodnim tematem zainteresowania Catlina zostali tubylczy Amerykanie, którymi interesował się od najmłodszych lat. Już w okresie młodości słyszał różne historię dotyczące ziem zamieszkiwanych przez jego rodzinę, będących częścią Pogranicza, na których toczyły się krwawe konflikty. Wychowywany był na opowieściach o Indianach, o masakrze w dolinie Wyoming podczas wojny o niepodległość. W 1778 roku jego matka jako siedmioletnia dziewczynka została porwana przez Irokezów, ale udało jej się powrócić z niewoli do domu. W powojennych latach jego rodzina utrzymywała przyjazne kontakty z Oneidami. Będąc dzieckiem zbierał artefakty indiańskie. Jako ponad dwudziestoletni mężczyzna po kilku latach poszukiwań odnalazł temat, któremu mógł „z entuzjazmem poświęcić całe swoje życie". Zobaczył delegację dziesięciu lub piętnastu tubylców podróżujących do Waszyngtonu. Ci „szlachetnie i dostojnie wyglądający Indianie z dzikiego Dalekiego Zachodu przybyli do miasta ubrani i wyposażani w całe swoje klasyczne piękno". Stwierdził, iż „historia i zwyczaje takiego ludu, przedstawione za pomocą ilustracji, są tematami godnymi życia jednego człowieka, którego nic poza utratą życia nie powstrzyma przed odwiedzeniem ich kraju i zostaniem ich historykiem". Wizyta ta zmieniła życie młodego człowieka, który zauroczył się tymi ludźmi „niepohamowanymi i nieskrępowanymi" jako najpiękniejszymi modelami (Catlin 1857, 1: 19)

Red Jacket (c.1756-1830) (watercolor on paper)
Private Collection / bridgemanimages.com
Źródło: www.meisterdrucke.uk/fine-art-prints/George-Catlin/1082605/Red-Jacket-(c.1756-1830)-(watercolor-on-paper).html

Artysta przed wyruszeniem na Zachód, poświecił kilka lat malując tubylców ze wschodniego wybrzeża. Pośród nich byli Senekowie, Oneidowie, Tuskarorowie, Mohikanie (Mahican) i Ottawa. W tym okresie namalował portret wodza Seneków, Czerwonego Kubraka

(Red Jacket). W 1830 roku wyruszył do St. Louis, gdzie zaprzyjaźnił się z gubernatorem Williamem Clarkiem (namalował również jego portret), któremu towarzyszył w różnych podróżach w górę Missisipi i Missouri. Znajomość ta pozwoliła artyście na poznanie lokalnej elity handlarzy futrami, od których otrzymał wsparcie w kolejnych podróżach. Superintendent ds. Indian zwrócił uwagę, iż *Tubylcy z Kolekcji Portretów* Indian zamieszkujących obszary położone na wschód od Gór Skalistych (Rocky Mountains) są mu znani, a wielu spośród nich było „malowanych w jego obecności". Stwierdził też, że postacie były doskonale ukazane z „wiernym odwzorowaniem strojów" (Catlin 1876, 1: 11). W kolejnych latach wyruszył na pięć głównych wypraw po obszarach Ameryki Północnej.

George Catlin, Máh-to-tóh-pa, Four Bears, Second Chief, in Full Dress, 1832, oil on canvas, 29 x 24 in. (73.7 x 60.9 cm), Smithsonian American Art Museum, Gift of Mrs. Joseph Harrison, Jr., 1985.66.128
Źródło: americanart.si.edu/artwork/mah-toh-pa-four-bears-second-chief-full-dress-4064

W marcu 1832 r. podróżował parowcem *Yellow Stone* w górę Missouri do Fortu Union. Za zgodą sekretarza wojny odwiedził agencje indiańskie. Latem odbył wizytę w wiosce Mandanów i Hidatsów, a w pobliżu napotkał Wrony (Crow). Nad rzeką Teton natrafił na Siuksów, a także odwiedzających ich Szejenów z wodzem Wilkiem na Wzgórzu (Wolf on the Hill). Nazwał go jednym z najszlachetniejszych i godnych ludzi których spotkał w indiańskim kraju (Catlin 1857, 2: 404). Namalował też m. in. portrety wodzów najbardziej popularnych w plemieniu Madanów, Wilczego Wodza (Wolf Chief) i Czterech Niedźwiedzi (Four Bears) (Fenn 2015: 302, 303). Podczas swojej pięciomiesięcznej podróży stworzył prawie 170 obrazów, w tym pejzaże, portrety i sceny z życia obozów (Barbour 2001: 73). W 1834 roku uczestniczył w pierwszej ekspedycji pod dowództwem pułkownika Henry'ego Dodga, która została wysłana przez władze w celu ustabilizowania sytuacji na południowych Równinach i ukazania siły armii amerykańskiej. Catlin popadł w chorobę podczas dwumiesięcznej wyprawy. Można stwierdzić, iż artysta w przeciwności dla wielu żołnierzy miał szczęście, gdyż przeżył kampanię, która zasłynęła z dużej śmiertelności ludzi i koni. Po podróży pozostawił barwne opisy i obrazy przedstawiające spotkanie pomiędzy żołnierzami, a Komanczami, życie w obozie, wyczyny konne tubylców i

portrety głównych wodzów plemienia Słonecznego Orła (Sun Eagle), Górskiej Skały (Mountain of Rock) (Hämäläinen 2008: 259, 260; Prucha, 1969: 365-368). Dwie kolejne wyprawy odbył w 1835 roku na północ do Fall of St Anthony, do Nowego Orleanu, wzdłuż Missisipi. I w 1836 roku po północno-wschodnich Równinach, a następnie na obszarach Wielkich Jezior. Efektem tych eskapad było namalowanie ponad 500 obrazów.

Catlin był najbardziej znany z malowania tubylców ze wschodniego wybrzeża i Wielkich Równin. Warto podkreślić, iż w 1853 roku w ramach podróży z lat 1852-1855 odbył ekspedycję wzdłuż wybrzeża północno-zachodniego Ameryki Północnej statkiem *Sally Anne* i odwiedził plemię Nayas, u których przebywał przez cztery dni. Pośród nich namalował m.in. portret wodza, który przekazał Catlinowi, iż pragnie na nim być z córką, gdyż ją kocha i chciał ją mieć przy sobie. W oczach artysty zachowanie to było naturalne i szlachetne. Stwierdził też, iż niezależnie od poziomu cywilizacji próżność jest taka sama (Catlin 1867: 131, 132). Z tego okresu pozostało wiele prac, opisów, które można odnaleźć w *Cartoon Collection*, albo też w książkach wydanych w latach 60. XIX wieku (Moss 1999: 31, 33, 34).

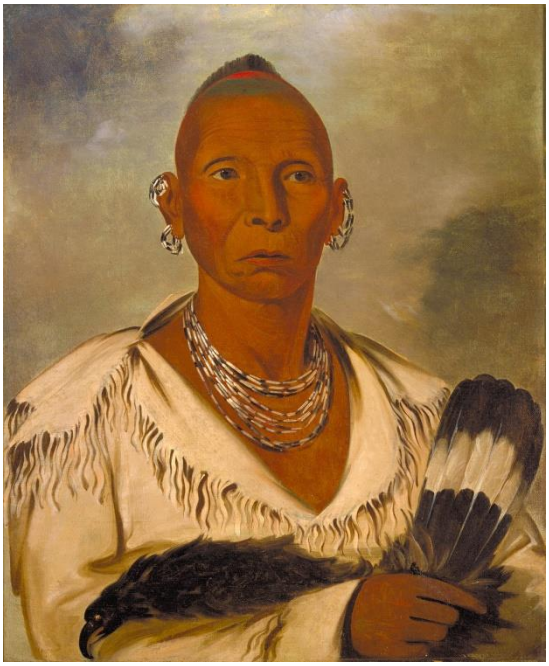

George Catlin - Múk-a-tah-mish-o-káh-kaik, Black Hawk, Prominent Sac Chief - 1985.66.2 - Smithsonian American Art Museum
Źródło:en.m.wikipedia.org/wiki/File:George_Catlin_-_Múk-a-tah-mish-o-káh-kaik,_Black_Hawk,_Prominent_Sac_Chief_-_1985.66.2_-_Smithsonian_American_Art_Museum.jpg

Catlin uczestniczył w wielu pomniejszych podróżach w trakcie, których realizował swoje pasje. Po powrocie znad Górnej Missouri pod koniec października 1832 roku, namalował portret Czarnego Jastrzębia (Black Hawk), wodza Sauków, który dwa miesiące wcześniej poddał się po konflikcie z Amerykanami (Feest 2003: 19, 20).

W trakcie wielu podróży Catlinowi towarzyszyły różne sytuacje, o dwóch z nich wspomniał książę Maksymilian w dziennikach z lat 1832-1834. Napisał, iż Indianie „nie lubili, gdy ktoś ich szkicował, gdyż wierzyli, iż z tejże przyczyny wkrótce umrą". Żona Kippa, Mandanka była tego przykładem, gdy Catlin ją namalował i po jego odejściu kobieta dostała krwotoku z nosa. Nakazała wtedy mężowi, aby pojechał za artystą i odkupił od niego obraz. Spokoju zaznała dopiero wtedy, gdy rysunek znalazł się w jej rękach. Niechętni pozowaniu artyście byli również Dakoci, gdyż uważali, iż przyniósł on nieszczęście jednemu ich współplemieńcowi, który został postrzelony w twarz podczas wyprawy wojennej (Maximilian of Wied 2017: 397).

George Catlin po wielu podróżach pośród tubylczych Amerykanów stał się jednym z ich największych ambasadorów w XIX wieku. Wiedzę na ich temat popularyzował przez wygłaszanie wykładów, prezentację obrazów, rysunków i pasjonujących opisów zwyczajów poszczególnych plemion, które do dnia dzisiejszego są jednym z najważniejszych źródeł wiedzy o Indianach. Na wiele lat przed Buffalo Billem promował ich kulturę, demonstrował tańce, instrumenty

indiańskie i ukazywał „szlachetnych dzikusów”, którzy byli nieskażeni kontaktem z białymi. W stroje przebierał białych, a następnie do pokazów zatrudnił rdzennych Amerykanów (Herring 2006-2007: 231, 232). Catlin miał romantyczną wizję Indian, wielokrotnie w swoich pracach ukazywał, iż cywilizacja miała negatywny wpływ na tubylców, twierdząc, iż „szlachetny dzikus” plus cywilizacja równa się „zdegradowany dzikus” bądź „krwawy dzikus”. Stąd też za główny cel swojego życia postawił sobie stworzenie „pomnika umierającej rasy” (Dippie 1991: 25, 26). W celu zachowania o nich mądrej pamięci.

George Catlin- Crow Tipi or Lodge
Źródło: en.m.wikipedia.org/wiki/File:Crow_Tipi_or_Lodge-_George_Catlin.jpg

Bibliografia:

Barbour, Barton H. 2001. *Fort Union and the Upper Missouri Fur Trade.* Norman: University of Oklahoma Press.

Catlin, George. 1857. *Letters and Notes on the Manners, Customs, and Condition of the North American Indians*. Vol. 1, 2. Philadelphia: Willis P. Hazard.

Catlin, George. 1867. *Last rambles amongst the Indians of the Rocky Mountains and the Andes.* New York : D. Appleton and Company.

Catlin, George. 1876. *Illustrations of the manners, customs, and condition of the North American Indians: with letters and notes written during eight years of travel and adventure among the wildest and most remarkable tribes now existing ; with 360 engravings, from the author's original paintings.* Vol. 1, 2. London: Chatto & Windus, Piccadilly.

Dippie, Brian W. 1991. T*he Vanishing American: White Attitudes and U.S. Indian Policy.* University Press of Kansas.

Feest, Christian F. 2003. James Reid Lambdin, George Catlin, and the „Costume of a Sioux Warrior”, *Native American Studies* 17 (2): 19-26.

Fenn, Elizabeth A. 2014. *Encounters at the Heart of the World. A History of the Mandan People*. New York: Hill and Wang. A division of Farrar. Straus and Giroux.

Goetzman, William H. 2000. *Exploration and Empire. The Explorer and Scientist in the Winning of the American West.* Austin, Texas: Texas State Historical Association.

Hämäläinen, Pekka. 2008. *The Comanche Empire*. New Haven & London: Yale University Press.

Herring, Joseph B. 2006-2007. Selling the „Noble Savage” Myth: George Catlin and the Iowa Indians in Europe, 1843-1845, *Kansas History: A Journal of the Central Plains* 29 (7, 9): 226-245.

Moss, Madonna L. 1999. George Catlin among the Nayas: Understanding the Practice of Labret Wearing on the Northwest Coast. *Ethnohistory* 46 (1): 31-65.

Maximilian of Wied, 2017. *Travels in North America, 1832-1834. A Concise Edition of the Journals of Prince Maximilian of Wied* (red.). Marsha V. Gallagher. University of Oklahoma Press.

Prucha, Francis P. 1969. *The Sword of the Republic. The United States Army on the Frontier 1783-1846*. London: The Macmillan Company Collier-Macmillan Ltd.

Nowości (i odkrycia) wydawnicze – zima 2023

Cezary Cieślak

Czytelnik szukając prezentu pod choinkę roku 2023 ma w czym wybierać – cała lista jest podana na końcu tekstu. Z swojej strony postaram się jedynie uszczegółowić, podkreślić walory (lub ich brak) danej publikacji.

Walory poznawcze ma niewątpliwie tłumaczenie pracy znanego antropologa Alfreda Irvinga Hallowella o Odżibuejach. Temu obszarowi kulturowemu poświęcona jest książka Marcina Pejasza, ale dotyczy zmagań militarnych w II połowie XVIII wieku. Mamy rozdział o Cahokii, w książce Cztery zaginione miasta. Interesujący jest również artykuł Irminy Wawrzyczek o Sacagawei. Natomiast Jarosław Wojtczak przedstawia wojnę nad Rzeką Czerwoną w 1874.

Z wykazu, gdzie tubylcy są na dalszym planie, wiele wnosi pozycja o ich stosunkach z Ku Klux Klanem i amerykańskimi nazistami.

Dużo mamy powieści z elementami fantastyki. Bohaterem *Czarnych gór* jest Siuks o imieniu Paha Sapa, który na swojej drodze spotyka ducha generała George A. Custera i Szalonego Konia. Z kolei Michał Gołkowski w *Pierzastym wężu* i *Obsydianowym Motylu* tłem opowieści uczynił konkwistę państwa Mexików.
Teksty prasowe w znacznym stopniu poświęcone są filmowi Czas Krwawego Księżyca.

Bibliografia:

Indianie na pierwszym planie:

Alfred Irving Hallowell. 2023. Odżibuejska ontologia, zachowanie i światopogląd. Tłum. Michał Żerkowski. *Etnografia. Praktyki, Teorie, Doświadczenia* 8: 221–252.

Marcin Pejasz. 2023. *Od Monongaheli do Bushy Run 1755-1763. Z dziejów wojen kolonialnych w Ameryce Północnej*. Zabrze -Tarnowskie Góry: Wydawnictwo Inforteditions .

Dan Simmons. 2016. *Czarne góry*. Tłum. Tomasz Chyrzyński. Czerwonka: Vesper.

Irmina Wawrzyczek. *Sacagawea i historia zawłaszczania w kulturze amerykańskiej od XIX do XX wieku*, w: Batóg, Włodzimierz. Wawrzyczek, Irmina (red.). Ameryka w zmiennych perspektywach historiograficznych i kulturowych. Studia dedykowane Profesor Halinie Parafianowicz, WUwB, Białystok.

Wojtczak, Jarosław. 2023: W kraju Komanczów. Wojna nad Rzeką Czerwoną. Oświęcim: Napoleon V.

Tubylcy na drugim planie lub rozdziały im poświęcone:

Gołkowski, Michał. 2023. Obsydianowy Motyl. Lublin-Warszawa: Wydawnictwo Fabryka Słów.

Gołkowski, Michał. 2023. Pierzasty Wąż. Lublin-Warszawa: Wydawnictwo Fabryka Słów.

Newitz, Annalee. 2023. Cztery zaginione miasta. Çatalhöyük, Pompeje, Angkor, Cahokia. Tłum. Elżbieta Smoleńska. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B..

Tubylcy omawiani incydentalnie:

Dobrzelewski, Jarosław. 2023: Zarys konfliktów zbrojnych w Ameryce Południowej i Środkowej w XIX i pierwszej połowie XX w., Wydawnictwo Inforteditions Zabrze -Tarnowskie Góry.

Hawranek, Maria. Opryszek Szymon. 2021. Wyhoduj sobie wolność. Reportaże z Urugwaju, Wołowiec: Wydawnictwo Czarne.

Krzysztof, Kasiński. 2022. Amerykański radykalny patriotyzm. Ku Klux Klan i naziści w społeczeństwie i kulturze USA. Poznań: Wydawnictwo Rys.

Łukasz Niewiński. Zbrodnia wojenna Jerzego Waszyngtona z 1754 roku w amerykańskiej historiografii. Batóg, Włodzimierz. Wawrzyczek, Irmina (red.). Ameryka w zmiennych perspektywach historiograficznych i kulturowych. Studia dedykowane Profesor Halinie Parafianowicz, WUwB, Białystok.

Janice, P. Nimura. 2023. Córki samurajów w podróży życia. Ze wschodu na Zachód i z powrotem. Tłum. Barbara Gutowwska-Nowak. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagielońskiego.

Michał Rastaszański. Dyscyplina w armii Stanów Zjednoczonych na początku wojny 1812 roku. WBH 2 (280). 2022, s. 9-44.

Zygadło, Grażyna. 2019. Zmieniając siebie - zmieniam świat. Gloria E. Anzaldúa i jej pisarstwo zaangażowanego rozwoju w ujęciu społeczno-kulturowym. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Teksty prasowe:

https://wyborcza.pl/7,75399,30277825,manitoba-pierwszy-premier-kanadyjskiej-prowincji-pochodzacy.html

https://www.rdc.pl/podcast/poranek-rdc_p3mbvmpmqgcjfCnE8K5O?episode=yz8AHJQlGaFQEQp85dUp&active_page=1

https://www.tygodnikpowszechny.pl/tragedia-indianskich-milionerow-185043?fbclid=IwAR2MNDMsWcWRTfjG8MbV2u1gerJ8sPF61IDsMyAwUa5kLf4pu_BrBwnPjHY

https://www.tygodnikpowszechny.pl/jezuiccy-awanturnicy-z-amazonii-i-tybetu-184817?fbclid=IwAR1B-fNW8hb9kMohtzCSAx1lesGSzZ8FGzKfkfeQMyztAXUlRXLu4TZ9uGA

https://radoslawnawrot.com/2023/10/24/czas-krwawego-ksiezyca-czyli-najpiekniejsze-istoty-na-swiecie/?fbclid=IwAR33A2sGgFYbPcUGhvu7v_sZj8shV6n0wWx8eRz6ndY9a5-hLA9CGuHs_9s

https://kultura.gazeta.pl/kultura/7,114438,30346124,rdzenni-amerykanie-krytykuja-czas-krwawego-ksiezyca-chcialbym.html?fbclid=IwAR3EVr6gAYTtupMHcZVBwJgHf7dwIV8x7oUCrzep-ovHwloraEoTp2GXyXw

https://kulturaliberalna.pl/2023/11/07/url-wstydliwa-historia-ameryki-recenzja-scorsese-czas-krwawego-ksiezyca-pawel-mossakowski/?fbclid=IwAR2XubUyiyMBUe_ClcUFwE3AfXePBYvLf4lUSDOj8ljk6AqV_fLlwzo-ENU

https://tygodnik.interia.pl/news-dicprio-i-gladstone-ida-po-oscary-scorsese-potrzasa-sumienie,nId,7138530?fbclid=IwAR23b9xO0--58B9H_G7VbgRAZaYGx_1m0tn66PzJMrOiV6hzl6lxp-Nc54E

https://www.vogue.pl/a/kim-jest-lily-gladstone-z-czasu-krwawego-ksiezyca

https://tygodnik.tvp.pl/73526809/jezuici-budowali-z-indianami-kraine-szczesliwosci-najdoskonalsze-utopijne-spolecznosci-w-historii?fbclid=IwAR175qvorLnrouEKw9l9MIhrkk5m7eIIhfuKLWJ6lQPsm0AjCHQbm0ZxIjQ

https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-pozary-kosciolow-w-kanadzie-policja-szuka-sprawcow-w-tle-mro,nId,7201108